

Dr. Varga Norbert

Kartelljog története

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen
készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

A KURZUS ALAPADATAI

A tárgy jellege kollokviummal záródó előadás

Tagozat FK1801-17, FKÜ1801

Tárgyfelelős tanszék SZTE Állam- és Jogtudományi Kar
Magyar Jogtörténeti Tanszék

Oktatók Dr. Varga Norbert
egyetemi docens

Elérhetőség 6721 Szeged, Bocskai u. 10-12. 2. emelet 43. szoba
Tel/Fax: (62) 544-412
E-mail: vargan@juris.u-szeged.hu

Tantárgyi kreditpontok 2

Követelmények az adott tantárgy követelményei a tantárgy coospace színterén

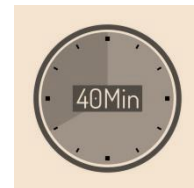
A TANANYAG ELSAJÁTÍTÁSÁHOZ JAVASOLT MÓDSZERTAN

1. Olvassa el a tantárgy alapadatait.
2. Ismerje meg a tantárgy követelményrendszerét.
3. Figyelmesen olvassa el az olvasóleckét.

Az olvasólecke feldolgozásához szükséges idő: kb. 35-40 perc

4. Az olvasólecke elsajátítását segíti a hozzátartozó videólecke.
5. A tananyag elsajátításához segítséget nyújt az ajánlott irodalom.
6. Válaszoljon az önellenőrző kérdésekre.

7. Amennyiben további segítségre van szüksége a tananyag megértéséhez, akkor jelezze a tantárgy oktatójának.

A végrehajtó hatalmi szervek a kartelljogban I.

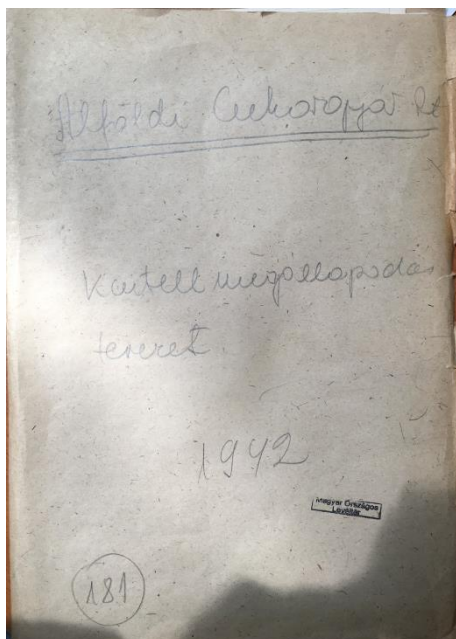
A minisztérium felügyeleti joga

A kartellek közvetlen felügyeleti hatósága a kartelltörvény szerint a közgazdasági miniszter lett a törvény hatályba lépésekor:

„minthogy a kartelek működése nemcsak az iparra, hanem a kereskedelemre és mezőgazdaságra, valamint általánosságban a fogyasztó közönségre is kihat, indokolt, hogy a kartellügy oly minisztérium hatáskörébe utaltassék, amely a nemzeti termelésnek nem csupán egyik ágazatát, hanem annak egyetemét képviseli.” (RANSCHBURG NÁNDOR: Kartelljog kartelszervezet, A gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról szóló 1931. évi XX-ik törvénycikk magyarázatával és végrehajtási rendeletekkel, Iparjogvédelmi Egyesület, Budapest, 1931. 88. p.)

Amennyiben a közgazdasági miniszteri posztot nem töltötték be, akkor a hatáskörében eljáró miniszter (pl. kereskedelemügyi miniszter, iparügyi miniszter) gyakorolta a felügyeleti jogot.

I. A kartellmegállapodások nyilvántartása

Alföldi Cukorgyár Rt. (kartell megállapodás tervezet)

A gazdasági társaságoknak a miniszternek kellett bemutatni a kartellmegállapodásokat. A miniszter nyilvántartásba vette azokat a kartellmegállapodásokat, amelyben legalább egy kereskedelmi társaság vagy legalább egy, húsznál több alkalmazottat foglalkoztató ipari vagy kereskedelmi vállalat vett részt. A nyilvántartási jegyzékben, a „Kartellkönyv”-ben kellett a kartell adatait vezetni. A kartellkönyvbe csak írásbeli intézkedés alapján lehetett bejegyzést tenni, amelyben „igazításnak, vakarásnak, beszúrásnak” helye nem lehetett. A bemutatás elmulasztása vagy hiányossága esetén a minisztérium a bemutatás teljesítésére vagy hiánypótlásra szólította fel a kartellt. A minisztérium kérhette a Kartellbíróság elnökétől az ideiglenes képviselő kijelölését, amennyiben ezt a kartell elmulasztotta volna.

A miniszter csak azt vizsgálhatta, hogy a szerződések valóban tartalmaztak-e kartellszerű kikötéseket. Ez azonban nem zárta ki, hogy a miniszter a tudomására jutott tények alapján hivatalból vizsgálatot indítson a kartellekkel szemben.

II. A vizsgálat kartellügyekben

A kartelltörvény lehetőséget teremtett a magánszemélyeknek és a hatóságoknak, hogy a kartellvisszaélések vonatkozásában panaszt nyújtsanak be a miniszterhez. Ebben az esetben a miniszter eldönthette, hogy közigazgatási vagy bírósági úton akarja elintézni a panaszt. A panaszban a rendelkezésre álló bizonyítékokat és adatokat elő kellett terjeszteni, ami alapján a miniszter döntött, hogy a közérdekre tekintettel szükséges-e a beavatkozás. Abban az esetben, ha a miniszter a panaszt alaptalannak találta, akkor a magánfél még mindig indíthatott polgári peres eljárást. A miniszter általában a Kartellbizottság meghallgatását követően döntött.

Abban az esetben, ha a panasz alapján a miniszter arra a következtetésre jutott, hogy a kartell működése a közjót vagy a közgazdaság érdekét veszélyezteti, akkor elrendelhetette a vizsgálatot. A tényállás tisztázása végett a miniszter a következőket tehetett: felvilágosítást kérhetett a kartelltől a kartellszerződés alapján tett intézkedések vonatkozásában, vagy a szükséges iratok bemutatását indítványozhatta. A kartelltörvény erre vonatkozóan azt is kimondta, hogy a kartelltagoknak teljesíteni kellett a miniszter megkeresését. Az adatszolgáltatási kötelezettség teljesítése kapcsán a miniszter figyelmeztethette a kartellt arra, hogy a mulasztás azzal a következménnyel fog járni, hogy a panaszolt tényállást valósnak fogja tekinteni. Emellett bírság kiszabását is kezdeményezhette. A Magyar Kincstári Jogügyi Igazgatóságot utasíthatta, hogy erre vonatkozóan kérelmet nyújtson be az illetékes törvényszékhez.

A miniszter felülvizsgálhatta a rendelkezésére bocsátott adatok helyességét, megvizsgálhatta az üzletvitelt az üzleti könyvek és egyéb iratok alapján.

A miniszter kihallgathatta a kartelltagokat és az érintett személyeket, amennyiben azonban esküvel megerősített tanúkihallgatást tartott szükségesnek, akkor annak foganasítása végett az illetékes bíróságot kellett megkeresnie.

A vizsgálati intézkedéseket látva megállapítható, hogy a törvény széles inkvizitórius jogkört biztosított a minisztériumnak. Minden esetben elsősorban azt kellett vizsgálni, hogy a kartell magatartása a közjót és a közgazdaság érdekét veszélyeztette-e vagy sem.

A miniszter egyébként további intézkedések megtételére javaslatot tehetett a kormánynak, különös tekintettel az adó- és a vámkedvezmények megvonására, a közszállítások korlátozására, az iparrendészet és a fuvardíjszabás körébe tartó intézkedések meghozatalára.

A miniszter közérdekű kereset iránti intézkedési jogával függtek össze a rendes bíróság vagy választottbíróság előtt zajló kartellügyekkel kapcsolatos jogai, amelyeket az adott fejezet kapcsán fogok ismertetni.

1931. évi XX. törvénycikk a gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról

2. § Az 1. § alá eső olyan megállapodást vagy határozatot, amelyben legalább egy kereskedelmi társaság vagy legalább egy olyan ipari vagy kereskedelmi vállalat vesz részt, amely húsznál több alkalmazottat foglalkoztat, a m. kir. közgazdasági miniszterhez nyilvántartás végett a megállapodás vagy a határozat létrejöttétől számított tizenöt nap alatt be kell mutatni. Ugyanez áll az eredeti megállapodást vagy határozatot kiegészítő vagy módosító ilyen megállapodásra vagy határozatra is.

A m. kir. minisztérium, akár a közgazdaság egész területére, akár egyes ágaira, akár az ország egész területére, akár egy részére nézve a bemutatás kötelezettségét rendelettel kiterjesztheti az 1. § alá tartozó olyan egyéb megállapodásokra és határozatokra is, amelyek nem esnek az előbbi bekezdés rendelkezése alá.

kötelezettek bíróság és más hatóság előtt képviselni, őket kötelező nyilatkozatokat tenni, a részükre szóló határozatokat és egyéb hatósági közléseket átvenni. Képviselő csak belföldi lakó magyar állampolgár lehet.

Ha több képviselőt jelentettek be, bármelyikük jogosult a képviselőre, hacsak a felek a bejelentésben másként nem rendelkeztek.

Az 1. § alá eső olyan megállapodások és határozatok érvényességéhez, amelyeket a jelen § értelmében nyilvántartás végett be kell mutatni, az írásbafoglaláson felül a bemutatás is szükséges.

A bemutatás elmulasztása vagy hiányossága esetében a m. kir. közgazdasági miniszter a bemutatásra kötelezett felet a bemutatás teljesítésére vagy hiánypótlásra felhívhatja és a fél ennek a felhívásnak eleget tenni köteles.

A bemutatási kötelezettség mindazokat terheli, akik a megállapodást kötötték vagy a határozatot hozták; ha azonban a bejelentést egyikük szabályszerűen megtette, a többi a bejelentési kötelezettség alól felszabadul.

3. § Az okirat bemutatásával egyidejűleg be kell jelenteni egy vagy több, legfeljebb három olyan személyt, állásának vagy foglalkozásának és lakóhelyének megjelölésével, aki jogosítva van a megállapodással vagy a határozattal kapcsolatos kérdésekben a bemutatásra

A bejelentéshez csatolni kell a képviselő részére adott meghatalmazást és ha a bejelentés nem a képviselőtől származik, az ő hozzájáruló nyilatkozatát.

Képviselő hiányában vagy akadályoztatása esetében a Kartelbíróság elnöke a bejelentésre kötelezettek költségére ideiglenes képviselőt rendel a kamarai lajstromba bejegyzett ügyvédek közül, aki a képviselő jogkörét gyakorolja mindaddig, amíg a felek képviselőt szabályszerűen be nem jelentenek.

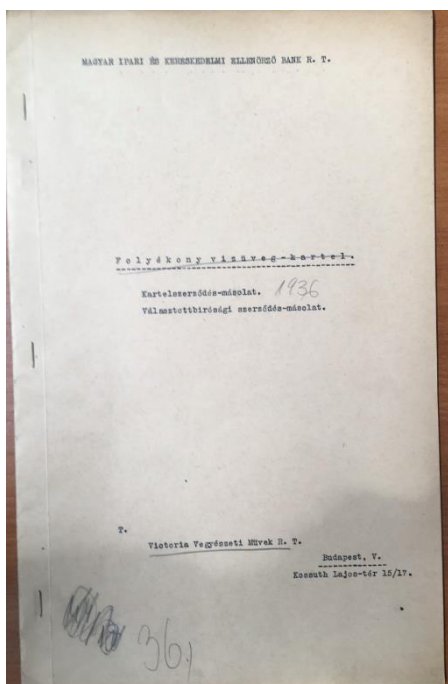
4. § A bemutatott okiratokat bizalmasan kell kezelni és különösen ügyelni kell az üzleti és a gyártási titkok megőrzésére.

A bemutatásra, a bejelentésre és a nyilvántartásra vonatkozó részletes szabályokat a m. kir. minisztérium rendelettel állapítja meg.

A folyékony vízüveg egyezmény bejelentése

A Viktória Vegyészeti Művek Rt. levéltári anyagai között megtalálható a Kereskedelemügyi Miniszterhez intézett bejelentés

„a mindenfajta minőségű folyékony vízüveg egyezmény megállapodásnak bemutatása és képviselők bejelentése tárgyában.” (MNL. GLF. Z 341.)

Az 1931. november 25-én keltezett levélhez csatolták egy eredeti és két másolati példányban a kartellmegállapodást. A levélben felsorolásra kerültek a résztvevők, aki a beadványt cégszerűen aláírták. A beadványhoz csatoltak még egy új kartelltag belépésére vonatkozó jegyzőkönyvet és a Magyar Ipari és Kereskedelmi Ellenőrző Bankhoz küldött levelet, amelyben az említett árucikkek kizárólagos bizományi eladási jogát ruházták át. A bejelentésben szerepelt még, hogy az aláíró gyárak valamennyien húsznál több alkalmazottat foglalkoztattak. A levél végén pedig rögzítették, hogy kik lesznek a kartell képviselői.

Hiánypótlás a Vasnagykereskedők bejelentése kapcsán

A Magyar Vasnagykereskedők Központi Irodájának iratai között szintén fennmaradt a rúdvas; finom-, horganyzott-, durva- és fehérlemez; sodronyszeg és sodrony előállítására vonatkozó kartellszerződés bemutatása kapcsán küldött hiánypótlás.

Folyékony Vízüveg Kartell (szerződés)

A miniszteri válasz nem található meg az iratok között, amelynek következtében a hiánypótlásra adott válaszból lehet következtetni, hogy milyen kérdések vonatkozásában várt további információkat a minisztérium. Kérdésként merült fel, hogy a Rimamurányi-Salgótarjáni Vasmű Rt-vel és a Weisz Manfréd-féle gyárral milyen szerződéses kapcsolata volt a nagykereskedőknek, szereztek-e kizárólagos jogot a termékek árusítására vagy sem. A válasz alapján megállapítható, hogy nem kötöttek ilyen megállapodást a rimamurányi gyárral, amiről maga a gyár is tájékoztatta a minisztert. A Weisz Manfréd-féle gyárral kötött és időközben lejárt megállapodás sem biztosított kizárólagosságot, hiszen

„a megállapodás tartalma alatt is a kereskedelmi egyezmény keretébe tartozó árucikkeket nevezett gyár nagyfogyasztóknak mindenkor közvetlenül árusította, kisfogyasztók és vaskereskedők részére pedig egyrészt saját eladási szerve, a Ferroglobus Vasárukereskedelmi R.T., másrészt általunk és a kereskedelmi egyezményhez nem is tartozó más budapesti és vidéki vaskereskedők útján hozta forgalomba és bár a fentnevezett gyárral való összeköttetésünk során bizonyos gyakorlat ki is alakulhatott és a gyárnak ma is vevői vagyunk, azonban ez idő szerint sincs a törvény hatálya alá eső és kötelezettséget tartalmazó megállapodás a Weisz Manfréd gyár és az egyezményes kereskedők között.” (MNL. GLF. Z 783 Magyar Vasnagykereskedők Központi Iroda.)

A levélhez csatolni kellett az érintett árukra vonatkozó bevásárlási árakat, az eladási árakat és a bruttó haszontételeket feltüntető kimutatásokat. A válaszlevél tartalmazta továbbá a M. Kir. Állami Vas-, Acél- és Gépgyárakkal 1930. november 28-án kötött megállapodásra vonatkozó képviselői bejelentetést is.

Bejelentések a jégárusítással kapcsolatban

A bejelentésekkel kapcsolatban teljesebb képet kapunk a Budapesti Jégárusító Rt. titkársági iratai alapján. A kartellmegállapodás a Budapesti Jégárusító Rt. és Huszár J. „István Jéggyára” újpesti cég között jött létre 1939-ben, amelynek célja, hogy szabályozza a jégkereskedést Budapest, Újpest és Rákospalota területén. Az iratok között megtalálható az a pecsét, ami alapján igazolható, hogy az 1931:XX. tc. 2. §-ának értelmében a bemutatás a szerződésen szereplő dátumot követő napon, azaz határidőn belül megtörtént. A megállapodáshoz csatolták a kartellképviselői meghatalmazást is. A meghatalmazásban három személy szerepelt.

Az iparügyi miniszter válaszlevelében olvasható, hogy a műjég gyártására és fogalmazására vonatkozó megállapodást tartalmazó okiratok eredeti példányát a bemutatást tanúsító záradékkal ellátva visszaküldte a képviselőnek. A miniszter külön felhívta a figyelmet arra levelében,

„hogy az egyezmény képviselői részére mellékelt megállapodással csatlakozott Huszár J. „István Jéggyár” újpesti bej. cég, által kiállított meghatalmazást pótlólag 8 napon belül mutassa be. Amennyiben jelen felhívásomnak a fenti határidőn belül nem tesz eleget, ideiglenes képviselő kirendelése iránt a kartellbíróság elnökét fogom megkeresni.” (MNL. BFL XI. 1105 kisdoboz (1) Kartelljegyzőkönyvek, megállapodások 1927-1943. Budapesti Jégárusító Rt. Titkársági iratok 1927-1947.)

A hiányzó meghatalmazást ezt követően időben megküldték. A miniszteri bemutatás szintén határidőn belül megtörtént a Budapesti Jégárusító Rt., a Kőbányai Polgári Serfőző és Szent István Tápszerművek Rt. és a Fővárosi Serfőző Rt. által kötött megállapodás vonatkozásában.

Feladat: ezzel az anyagrészsel kapcsolatban nincs feladat.

ÖNELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Milyen feladata volt a miniszternek a kartelljogban?
2. Mi volta az ún. Kartellkönyv?
3. Mi volt a célja miniszteri vizsgálatnak?
4. Milyen szerepe volt a miniszternek a bírósági eljárások kapcsán?
5. Melyik szervet utasíthatta a közérdekre tekintettel?

KÖTELEZŐ TANANYAG

-- az előadásokon elhangzottak

AJÁNLOTT IRODALOM

SZABÓ ISTVÁN, *A kartellfelügyelet szervezete és hatásköre az 1931. XX. törvénycikk nyomán*, Versenytükör, Különszám II., (12) 2016.

